

8.8.2005

539/4/05

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas

PÄIVÄHOITOMAKSUN MÄÄRÄYTYMINEN JA ELATUSVELVOLLISUUS

Kantelija pyysi kirjeessään 21.2.2005 oikeusasiamiestä tutkimaan Oulun kaupungin perimien päivähoitomaksujen lainmukaisuutta. Hän kertoi olevansa kahden lapsen yksinhuoltaja. Molemmat lapset olivat kunnallisessa päivähoitossa ja saivat isänsä jälkeen perhe-eläkettä eläkelaitoksilta. Päivähoitomaksujen suuruutta määrittäessä oli otettu huomioon kaikki perheen tulot, myös lasten saamat perhe-eläkkeet. Kantelijan mielestä lasten ei tule osallistua omilla tuloillaan päivähoitomaksujen maksamiseen, koska lapset eivät ole elatusvelvollisia vanhempiinsa nähden. Kantelija tiedustelikin, onko lain mukaista lukea lasten saamat eläkkeet perheen yhteisiksi tuloiksi päivähoitomaksun suuruutta määrittäessä.

3

RATKAISU

Päivähoitomaksun määräämistä koskevat säännökset

Kunnallisista sosiaali- ja terveyspalveluista perittävistä maksuista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992, jäljempänä asiakasmaksulaki). Päivähoitomaksun määräytymisestä on säädetty asiakasmaksulain 7a §:ssä (1134/1996). Tämän pykälän mukaan kokopäivähoidon kuukausimaksu saa olla enintään perheen koon mukaan määräytyvän maksuprosentin osoittama markkamäärä vähimmäistulorajan ylittävistä kuukausitulosta. Jos perheen koko on kolme henkilöä, tuloja on 1132 euroa kuukaudessa ja korkein maksuprosentti 9,4.

Päivähoitomaksun määräämisen perusteena olevista tuloista on säädetty asiakasmaksulain 10a §:ssä (1134/1996). Tämän pykälän 1 momentin mukaan lasten päivähoitosta määrättävästä maksusta päätettäessä otetaan perheen tuloina huomioon palvelun käyttäjän sekä hänen kanssaan yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elävän henkilön veronalaiset ansio- ja pääomatulot sekä verosta vapaat tulot. Pykälän 3 momentissa on lueteltu ne tulot, joita ei oteta huomioon. Hallinto-oikeuksien oikeuskäytännön mukaan luettelo niistä tuloista, joita ei oteta huomioon, on tyhjentävä (Hallinto-oikeuksien sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuasioissa tekemät päätökset 2000-2002, sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 2004:7, s. 22). Lapsen saamaa perhe-eläkettä ei mainita edellä todetussa lainkohdassa (10a §:n 3 momentissa) niiden tulojen joukossa, joita ei oteta huomioon. Siten

päivähoidossa olevan lapsen saama perhe-eläkekin otetaan huomioon palvelun käyttäjän tulona lapsen päivähoitomaksua määrättäessä.

Asiakasmaksuasetuksen 2 §:n 1 kohdan mukaan lasten päivähoidossa palvelun käyttäjäksi katsotaan lapsen ohella hänen kanssaan yhteistaloudessa elävät vanhemmat tai muut huoltajat. Asetuksen 2 §:n 2 kohdan mukaan perheellä tarkoitetaan yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä henkilöitä sekä molempien samassa taloudessa eläviä alaikäisiä lapsia.

Lapsen tulot otetaan siis huomioon vain, jos hän on palvelun käyttäjä. Siten perheen sellaisten lasten tuloja, jotka eivät ole päivähoidossa, ei oteta huomioon. Näin on tulkinnut asiaa myös esimerkiksi Kuopion lääninoikeus (päätös 31.7.1998 taltio 679) ja Turun hallinto-oikeus (päätökset 21.9.2000 taltio 00/0461/2 ja 19.9.2002 taltio 02/0491/2).

Sen sijaan tiedossani ei ole oikeuskäytäntöä siitä tilanteesta, että perheellä on päivähoidossa useampia lapsia (palvelun käyttäjiä), joilla on päivähoitomaksua määrättäessä huomioon otettavia omia tuloja. Asiakasmaksulain säännökset ovatkin mielestäni tulkinnanvaraiset siltä osin, määrätäänkö päivähoitomaksu lukemalla kaikkien päivähoidossa olevien lasten tulot mukaan perheen tuloiksi, joista kunkin lapsen päivähoitomaksu määrätään, kuten kantelijan kohdalla tapahtui, vai määrätäänkö maksu erikseen kunkin päivähoidossa olevan lapsen ja hänen vanhempiansa ja heidän kanssaan yhteistaloudessa asuvien puolisojen ja avopuolisoiden tulojen mukaan.

Oulun sosiaali- ja terveystoimen näkemyksestä poiketen totean omana käsityksenäni, että asiakasmaksulain 10 a §:n 1 ja 3 momentin ja -asetuksen 2 §:n 1 kohdan säännös puoltaisi mielestäni tulkintaa, jonka mukaan maksu määräytyisi erikseen kunkin päivähoidossa olevan lapsen ja hänen kanssaan yhteistaloudessa asuvien vanhempien tai muiden huoltajien ja näiden avio/avopuolisoiden tulojen perusteella.

Päivähoitomaksujen määräämisestä tässä tapauksessa

Saamani selvityksen mukaan kantelijan lasten päivähoidosta oli päätetty periä maksua viranhaltijan 14.10.2004 tekemällä päätöksellä 1.8.2004 alkaen kummastakin lapsesta 28,58 euroa kuukaudessa. Perheen tuloina oli maksuja määrättäessä otettu huomioon äidin sekä molempien päivähoidossa olleiden lasten tulot yhteensä 1 860,05 euroa. Tästä tulosta oli laskettu päivähoitolain 7a §:n mukaisesti perheen koon mukaan määräytynyt päivähoitomaksu (huomioon ottaen 40 prosentin suunniteltu poissaolo).

Kuten edellä totesin, näkemykseni mukaan päivähoitomaksun määräämistä koskevia säännöksiä tulisi tulkita niin, että kummankin lapsen maksuun olisi vaikuttanut äidin tulojen lisäksi vain hänen saamansa eläketulo.

Kun kuitenkin otetaan huomioon edellä toteamani säännösten tulkinnanvaraisuus, katson, että minulla ei ole aihetta puuttua kantelijan lasten päivähoitomaksujen määräämiseen tämän enempää.

Asiakasmaksuasetuksen 31 §:n mukaan maksua voidaan tarkistaa, jos se on mm. osoittautunut virheelliseksi. Maksun määräämistä koskeva viranhaltijan päätös voidaan saattaa sosiaalihuoltolaissa tarkoitetun toimielimen käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Toimielimen päätöksestä voi valittaa vielä hallinto-oikeuteen.

Päivähoitoa koskeva viranhaltijan päätös voidaan saattaa myös verojen ja maksujen perimisestä ulosottoon annetun lain 8 §:ssä tarkoitettuna perustevalituksena hallinto-oikeuden käsiteltäväksi, mikäli perustevalituksen edellytykset täyttyvät. Perustevalituksen edellytyksenä on mm., että maksu on määrätty lakia virheellisesti soveltaen. Perustevalitus on tehtävä viiden vuoden kuluessa maksun määräämistä tai maksuunpanoa seuranneen vuoden alusta lukien.

Sosiaali- ja terveystoimen selvityksen mukaan kantelija ei ole valittanut päivähoitomaksupäätöksistä, vaan hän on tyytynyt niihin. Oikeusasiamies ei voi muuttaa viranomaisen päätöksiä. Korostankin sitä, että päätökseen tyytymättömän on aina syytä käyttää laissa säädettyjä muutoksenhakukeinoja.

3.3

Päivähoitomaksun määräytyminen ja elatusvelvollisuus

Lapsen oikeudesta saada elatusta vanhemmiltaan ja vanhempien elatusvastuusta on säädetty lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975). Lain 2 §:n mukaan vanhempien elatusvastuun laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon myös lapsen kyky ja mahdollisuudet itse vastata elatuksestaan. Elatusvelvollisuudesta on säädetty myös toimeentulotukilaissa. Tämän lain 2 §:n mukaan jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä lisäksi siinä laajuudessa kuin mm. avioliittolaissa, lapsen elatuksesta annetussa laissa ja muussa laissa säädetään, puolisonsa sekä alaikäisten lastensa elatuksesta. Myös toimeentulotukilain mukaan alaikäisten lasten elatukseen on käytettävä ensisijaisesti lasten omia tuloja tai varoja, mikäli heillä on tällaisia tuloja tai varoja.

En siis näe ristiriitaa päivähoitomaksun määräytymisperusteiden ja elatusvelvollisuutta koskevien säännösten välillä enkä pidä lainvastaisena sitä, että päivähoitossa olevan lapsen saamat perhe-eläketulot otetaan huomioon maksua määrättäessä.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsityksen päivähoitomaksujen määräämisen perusteista sosiaali- ja terveystoimen tietoon. Asia ei ole antanut aihetta muihin toimenpiteisiin.